

**COMPETITIVITATEA ȘI ELEMENTELE ECONOMIEI TENEBRE
SPECIFICE INDUSTRIEI UȘOARE ȘI CONSTRUCȚIILOR**

GUTIU TATIANA,
Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, Republica Moldova

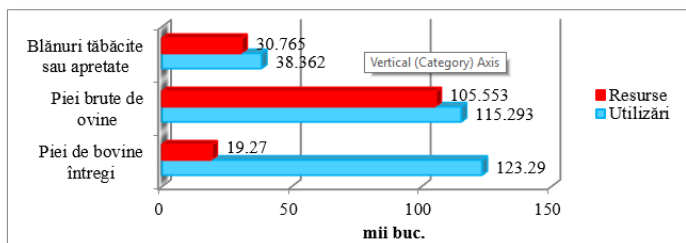
În condițiile actuale, luând în calcul că pandemia Covid-19 are impact asupra economiilor naționale și politicilor promovate, devine indispensabilă sporirea competitivității și diminuarea economiei tenebre. Evaluarea competitivității bunurilor a fost efectuată în baza algoritmului elaborat de autor și publicat în articolul „Quantifying the comparative advantage of domestic goods on the internal market” [1].

În baza balanțelor interramurale naturale elaborate pentru anii 2014-2018 au fost depistate lacune în sistemul controlului vamal al Republicii Moldova. Elementele economiei tenebre, pentru a.2018, au fost detectate în cazul următoarelor bunuri industriei ușoare:

1. *Piei de bovine întregi.* În perioada 2014-2017, a crescut volumul fizic al exportului și a scăzut prețul de export. Preponderent bunul dat se exporta în Italia, unul din producători de talie mondială de încălțăminte. În anul 2017 exportul de „piei de bovine” a crescut cu 29% în raport cu anul 2014. Cu toate că volumul de producție în a.2017 a crescut de 1,7 ori în raport cu anul precedent, totuși a atins nivelul de 21,26 mii bucăți, pe când exportul (fără re-export) a constituit 117,04 mii bucăți.

În anul 2018 exportul în Italia a scăzut cu 50% în raport cu anul precedent, în schimb a crescut de 19,6 ori exportul în Ucraina, la un preț mai mic față de prețul de export în Italia. Ucraina din materia primă moldovenească produce încălțăminte și exportă în țările Uniunii Europene. Prin urmare, Republica Moldova promovează o politică irațională, exportă materie primă și importă bunuri finite.

Cercetările efectuate, în decursul întregii perioade de desfășurare a proiectului, au arătat că situația când exportul, la un set de bunuri, prevalează de 5-6 ori volumul de producție se repetă în fiecare an. În anul 2018, importul „pieilor de bovine” a fost nul. Volumul total al resurselor a constituit 19,27 mii buc. (Figura 1), însă volumul total al utilizărilor acestui bun a înregistrat un nivel mult mai mare decât volumul resurselor (de 6,4 ori), adică cu 123,29 mii bucăți. Orice element de utilizare trebuie să fie acoperit cu resurse, prin urmare, putem concluziona că real s-au produs „piei de bovine” în cantitate de circa 111,91 mii bucăți, 93% din care, în realitate, sau exportat, dar cum am menționat mai sus, toată această cantitate ar putea fi utilizată pentru fabricarea îmbrăcăminte din piele și încălțăminte. Prin urmare, o parte însemnată din pieile de bovine exportate este fabricată tenebru, și sa adus prejudiciu statului.

Sursa: Elaborat în baza datelor bilanțelor interramurale naturale elaborate de autor pentru anul 2018.

2. *Piei de ovine.* În anul 2018, conform bilanțelor interramurale efective elaborate, în cazul bunului economic „piei de ovine” utilizările prevalează resursele cu 9,2%, diferența constituie 9,74 mii bucăți (Figura 1). Bugetul statului a ratat încasări, sub formă de impozit pe venit, TVA, din cauza producerii tenebre.

3. *Blănuri tăbăcite sau apretate.* Autorul, analizând resursele și utilizările bunului dat în expresie naturală, pentru anul 2018, a depistat, că utilizările sunt cu 25% mai mari decât resursele. Deoarece conform datelor Biroului Național de statistică „blănurile tăbăcite sau apretate” nu s-au produs, însă s-au exportat 7,597 mii buc. și consumul intermediar a constituit 14,428, deci persistă producerea tenebră a bunului dat (Figura 1), ceea ce a cauzat prejudicii bugetului de stat. În gospodăriile țărănești se cresc iepuri, nutrii, însă se utilizează numai carnea animalelor crescute, dar pieile, în cea mai mare parte, se aruncă, ceea ce micșorează rentabilitatea creșterii animalelor. Ar fi binevenită organizarea punctelor de colectare a pieilor, și utilizarea lor, după prelucrare, la fabricarea articolelor de îmbrăcăminte.

4. *Plăpumi, perne, tetiere.* Analizând balanța interramurală efectivă, elaborată în expresie naturală, pentru anul 2018, pentru bunul dat, marcăm că persistă o deviere între volumul total al utilizărilor și volumul total al resurselor în valoare de 3,915 mii bucăți. În raport cu anul precedent, sa modificat și necesitatea în bunul dat și volumul de producție. Volumul total de utilizări a constituit 278,343 mii buc. Pentru satisfacerea cererii la bunul dat, în anul 2018, au fost fabricate 241,494 mii buc. și au fost importate 32,024 mii buc., variația stocului a constituit 2,014 mii buc. Devierea dintre utilizări și resurse reprezintă element al economiei tenebre în sectorul real.

5. *Treninguri, combinezoane si costume de schi si costume, slipuri, tricotate.* Conform datelor statistice volumul resurselor a bunului dat a însumat 627,041 mii bucăți, iar volumul utilizărilor – 357,95 mii buc. Diferența dintre resurse și utilizări constituie economia tenebră pe piața bunului dat, care în anul 2018 a atins nivelul de 269,091 mii buc. (Figura 2).

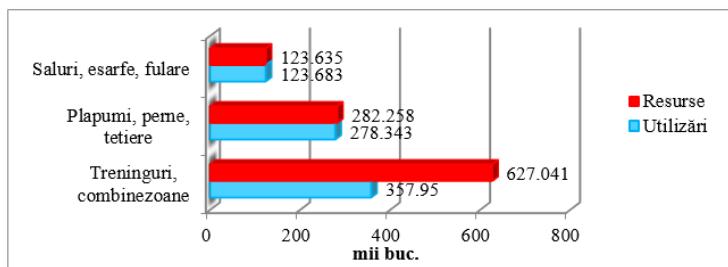

Fig. 2. Devierile balanțelor interramurale naturale în cazul plăpumilor, treningurilor și salurilor, în anul 2018. **Sursa:** Elaborat în baza datelor balanțelor interramurale naturale elaborate de autor pentru anul 2018.

6. *Saluri, eșarfe, fulare, mantile, voaluri, voalete și articole similare, tricotate.* Analiza resurselor și utilizărilor bunului dat în expresie naturală, pentru anul 2018, a arătat, că există o deviere neînsemnată dintre utilizări și resurse. Deoarece conform datelor Biroului Național de statistică, „Saluri, eșarfe, fulare și articole similare, tricotate” s-au produs în volum de 0,896 mii bucăți, s-au importat 121,576 mii bucăți, stocul la începutul anului a constituit 1,163 mii buc., însă sa consumat pe teritoriul republicii 121,58 mii bucăți și sa exportat 1,108 mii bucăți [3], deci persistă elemente ale economiei tenebre (Figura 2).

7. *Articole de acoperit mobila, inclusiv învelitori de bucătărie, huse pentru mobila, tetiere și huse pentru scaune de automobile,* conform raportului statistic „Indicatorii privind circulația producției industriale în Republica Moldova în anul 2018”, au fost livrate pe piața externă în volum de 2,112 mlrd. lei, însă conform datelor Serviciului Vamal al Republicii Moldova au fost exportate numai 0,112 mlrd. lei, prin urmare diferența constituie exportul tenebru.

8. Situația analogică are loc în cazul *sacilor și săculețelor din bumbac.* Există o deviere considerabilă între volumul utilizărilor și volumul resurselor bunului în cauză (15,3 tone). Volumul dat coincide cu diferența dintre datele privind exportul în declarațiile vamale ale agenților economici și datele din raportului statistic „Indicatorii privind circulația producției industriale în Republica Moldova în anul 2018”.

9. *Broderii cu fond decorat,* în bucăți, panglici sau motive decorative au fost exportate ilicit 6,415 mil. lei, conform datelor statistice au fost exportate 6,4289 mil. lei, însă conform datelor UN COMTRADE așa gen de marfă nu a fost livrat.

10. În a.2018 volumul utilizărilor țesăturilor a constituit 13,244 mil. m², iar volumul resurselor a fost estimat în valoare de 13,174 mil. m². Devierea dintre resurse și utilizări se datorează importului ilicit de 0,07 mil. m².

11. *Lenjerie de pat, de masă, de toaletă, de bucătărie.* În anul 2018 utilizarea producției date a constituit 2,02 mii tone, iar resursele – 2,021 mii tone. Exportul conform declarațiilor vamale a constituit 85 tone, iar conform raportului statistic „Indicatorii privind circulația producției industriale în Republica Moldova în anul 2018” au însumat 86 tone.

12. O situație similară s-a creat și în cazul următoarelor două bunuri: „*Articole din piele naturală sau reconstituită*” și „*Saci și săculețe din alte materiale pentru ambalare*”. Deci, sa adus prejudiciu bugetului statului.

Economia tenebră din Complexul Industriei Ușoare a cauzat diminuarea alocațiilor în visteriile statului în valoare de 532,527 mil. lei.

În baza balanțelor interramurale în expresie naturală elaborate pentru bunurile Complexului Industriei Materialelor de Construcție (CIMC) a.2018, au fost depistate elementele economiei tenebre în cazul a 9 bunuri.

Analiza diferenței dintre utilizările și resursele bunurilor a arătat că în cazul a 2 bunuri (ardezie brută; marmură și travertin, brut, tăiate în formă de blocuri) are loc exportul bunurilor care nu se produc în Republica Moldova. În opinia cercetătorilor, această situație poate fi explicată prin exportul altor mărfuri sub codul bunurilor menționate. De exemplu, s-a importat materia primă, dar s-a exportat producția finită, fabricată tenebru din materia primă importată, aducând prejudicii bugetului de stat sub formă de impozit pe profit și alte taxe fiscale ratate de buget.

În cazul celorlalte 7 bunuri a fost analizat decalajul dintre informația, prezentată de agenți economici, sintetizată în raportul „Indicatorii privind circulația producției industriale în Republica Moldova în anul 2018”, privind livrarea producției peste hotare țării și datele prezentate de Serviciul Vamal în baza declarațiilor vamale de export și import a agenților economici, care a permis depistarea elementelor economiei tenebre.

În corespundere cu datele raportului statistic privind circulația producției industriale în Republica Moldova în anul 2018 s-au exportat „pietriș și prundiș” în cantitate de 60,4509 mii tone, „granule, așchii și praf din pietre” în volum de 17,1193 mii tone, iar „alte pietre pentru cioplit” – 0,1422 mii tone, pe când conform declarațiilor vamale de export a agenților economici în anul 2018 nu s-a exportat „pietriș și prundiș”, „granule, așchii și praf din pietre”, iar volumul exportul de „alte pietre pentru cioplit” a constituit numai 0,04707 mii tone.

Cu privire la situația descrisă, pot avea loc mai multe explicații. În primul rând, mărfurile date au putut fi exportate în Transnistria, în acest caz, livrarea nu se consideră export, și nu poate fi clasificată ca element al economiei tenebre. Însă, dacă agenții economici, sub pretextul efectuării operațiilor de export, au recuperat taxa pe valoarea adăugată, pentru producția, care în realitate nu a fost exportată peste hotarele țării, atunci cazul descris trebuie să fie clasat ca element al economiei tenebre.

Analiza devierilor dintre resurse și utilizări a arătat, că situații identice au fost depistate și în cazul altor bunuri ale industriei materialelor de construcție: ecausin și pietre calcaroase; blocuri și cărămizi pentru construcții din ciment; pavele, borduri de trotuare și dale de pavaj din piatră naturală; dale, cuburi și articole similare, din piatră naturală.

În anul 2018 unele bunuri (marmura, travertin, alabastru (produse); alte CBA; piloane și spaliere) au ieșit din segmentul tenebru, iar alte bunuri (ecausin și pietre calcaroase; blocuri și cărămizi pentru construcții din ciment), care în anul precedent nu au înregistrat nici export, nici import ilicit, nici producere tenebră, deja în anul 2018, au înregistrat export ilicit.

În baza estimărilor efectuate de autor putem concluziona, că economia tenebră din complexul industriei materialelor de construcție a cauzat pierderile bugetului statului în valoare de circa 4 mil. lei, adică un nivel mai mare comparativ cu cel înregistrat în anul 2017 (cu 0,7 mil. lei mai mare).

Evaluând volumul producției ascunse, importul și exportul tenebru în toate complexe, pentru anul 2018, și utilizând tarifele și prețurile oficiale de import și export pentru producția dată, autorul a calculat volumul pierderilor bugetului de stat. Conform estimărilor pierderile constituie cca. 5744,851 mil. lei ce constituie 3,02% din PIB. Valoarea obținută este mai mică față de cea din anul 2017, în primul rând din cauza modificării metodologiei de calcul a PIB-ului, care a cauzat atingerea de către PIB, calculat după metodologia de calcul SCN, ONU-2008/SEC-2010, a unui nivel mai mare [2]. Majorarea numitorului duce la micșorarea valorii cotei obținute.

Autorul, în procesul de elaborare a algoritmului evaluării competitivității bunurilor autohtone pe piața internă s-a bazat pe specificul economiei naționale și disponibilitatea datelor statistice. Algoritmul ia în calcul nu numai elementele economiei tenebre, dar și faptul, că în cazul unor grupuri de bunuri, cota bunurilor fabricate din materialele clienților este însemnată. În Tabelul 1 sunt prezentate rezultatele calculelor competitivității bunurilor autohtone pe piața internă în raport cu bunurile analogice importate.

În perioada 2014-2017 a crescut volumul de producție a pieilor brute de bovine și ovine, iar în următorii ani a diminuat brusc. În pofida faptului, că cererea sectorului extern pentru piei și blănuri nu scade, totuși volumul de producție a blănurilor tăbăcite sau apretate a înregistrat un trend descendent. Situația creată este cauzată de recesiunea în sectorul zootehnic.

Multe gospodării țărănești cresc iepuri, nutrii, însă se utilizează numai carnea animalelor crescute, dar pieile, în cea mai mare parte, se aruncă, ceea ce micșorează rentabilitatea creșterii animalelor. Luând în calcul cererea însemnată a sectorului extern pentru pieile brute ar fi binevenită organizarea punctelor de colectare a pieilor, și utilizarea lor, după prelucrare, la fabricarea articolelor de îmbrăcăminte și încălțăminte. Majoritatea bunurilor industriei ușoare au înregistrat dezavantaj comparativ pe piața internă (Tabelul 1). Spre deosebire de bunurile industriei ușoare, o bună parte a materialele de construcție, produse pe teritoriul Republicii Moldova, au înregistrat avantaje comparative pe piața internă, deoarece, din punctul de vedere de minimizare a cheltuielilor de transport, este mai convenabil de procurat bunul autohton, decât cel de import.

Tabelul 1

Indicele simetric al avantajului comparativ unor bunuri autohtone pe piața internă, ținând cont de elementele economiei tenebre

	2014	2015	2016	2017	2018
Fire de lână	38,98	39,22	37,82	32,64	31,76
Pături și pleduri	-96,97	-24,23	-20,20	-98,85	-80,87
Lingerie de pat, de masă, de toaletă, de bucătărie	-38,56	-24,23	-36,02	-50,92	-63,01
Covoare și alte acoperitoare de podea	-39,94	-44,02	-32,29	-57,75	-49,65
Ciorapi, șosete și alte articole similare	-69,99	-70,05	-66,10	-73,64	-77,84
Paltoane din piele naturală sau reconstituită	-87,63	-94,30	-92,02	-92,67	-77,99

Încălțăminte	-64,00	-47,59	-45,49	-52,95	-48,07
Marmură și travertin, brut, tăiate în formă	-6,61	3,41	9,92	-27,11	-45,20
Nisipuri naturale de orice fel, chiar colorate, cu excepția nisipurilor metalifere	40,19	40,26	39,98	35,41	37,08
Amestecuri bituminoase pe bază de asfalt natural sau de bitum natural	23,85	22,20	24,89	26,17	24,03
Ciment	39,60	33,38	34,35	32,89	33,55
Elemente prefabricate din ciment	29,78	31,11	30,34	33,98	36,40
Plăci, țigle, dale din ciment	25,85	29,63	29,47	34,70	35,78
Betoane nerefractare gata	38,47	38,69	39,27	33,46	36,32
Căramidă din argilă	34,89	33,58	33,85	28,09	32,11
Blocuri și cărămizi pentru construcții din ciment	40,03	40,28	40,69	26,81	28,21
Amestecuri uscate de ghips	31,95	33,87	33,69	29,92	32,18
Var pentru construcție	-95,47	-84,64	-95,24	-82,65	-93,90

Sursa: elaborat de autor

Una din condițiile dezvoltării ramurii date este creșterea stabilă a venitului disponibil și sporirea bunăstării populației.

Concluzii: Analiza comparativă a valorilor indicelui simetric al avantajului comparativ al bunurilor pe piața internă în raport cu bunurile analogice importate, ținând cont de elementele economiei tenebre a înregistrat avantaj în cazul majorității materialelor de construcție și dezavantaj în cazul producției industriei ușoare. Prin urmare, este necesar de pus accentul pe sporirea competitivității și de produs bunurile care ar substitui pe cele importate.

Referințe bibliografice:

1. Gutium, T. Quantifying the comparative advantage of domestic goods on the internal market. *The Journal Contemporary Economy*. 2018, volume 3, issue 1, pp. 38-45. ISSN 2537 – 4222.
2. *System of National Accounts 2008*. New York, 2009, 662 p. ISBN 978-92-1-161522-7 <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
3. <http://www.statistica.md> [citat 20.04.2020].